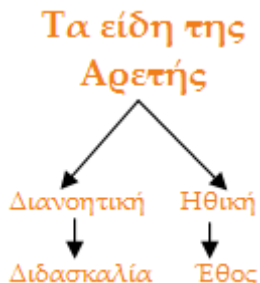

Η δομή των Ηθικών Νικομαχείων

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Διανοητική και Ηθική Αρετή

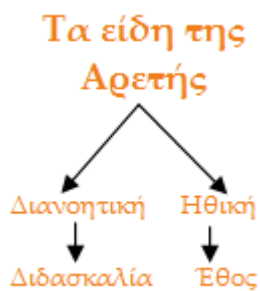
Διπτῆς δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης, τῆς μὲν διανοητικῆς τῆς δὲ ἠθικῆς, ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὐξησιν, διόπερ ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου, ἡ δ' ἠθικὴ ἐξ ἔθους περιγίνεται, ὅθεν καὶ τοῦνομα ἔσχηκε μικρὸν παρεκκλῖνον ἀπὸ τοῦ ἔθους.

Ἡ αποδεικτέα θέση:
οἱ ἠθικὲς ἀρετὲς δὲν
υπάρχουν μέσα μας
ἐκ φύσεως

Ἐξ οὗ καὶ δῆλον ὅτι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται.

Παραδείγματα που
στηρίζουν την
αποδεικτέα θέση

οὐθὲν γὰρ τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται, οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος οὐκ ἂν ἐθισθῆι ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίξῃ τις ἄνω ριπτῶν, οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων ἄλλως ἂν ἐθισθῆι.

Οὕτ' ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειούμενοι δὲ διὰ τοῦ ἔθους.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Η ηθική αρετή καλλιεργείται με την ηθική πράξη

Σχετικά με όσα έχουμε μέσα μας εκ φύσεως:

Η δύναμη και ενεργεία
κατάσταση στις φυσικές
ιδιότητες του ανθρώπου

Ἔτι ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν παραγίνεται, τὰς δυνάμεις τούτων πρότερον
κομιζόμεθα, ὕστερον δὲ τὰς ἐνεργείας ἀποδίδομεν

Παραδείγματα από τις
ανθρώπινες αισθήσεις

(ὅπερ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων δῆλον· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολλάκις ἰδεῖν ἢ
πολλάκις ἀκοῦσαι τὰς αἰσθήσεις ἐλάβομεν, ἀλλ' ἀνάπαλιν ἔχοντες
ἐχρησάμεθα, οὐ χρησάμενοι ἔσχομεν)

Σχετικά με τις ηθικές αρετές:

Η δύναμη και ενεργεία
κατάσταση στις αρετές

τὰς δ' ἀρετὰς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον,

Αναλογική αναφορά
στις τέχνες

ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν·

Παραδειγματική /
αναλογική στήριξη της
θέσης

ἃ γὰρ δεῖ μαθόντας ποιεῖν, ταῦτα ποιοῦντες μαθάνομεν, οἷον
οἰκοδομοῦντες οἰκοδόμοι γίνονται καὶ κιθαρίζοντες κιθαρισταί·
οὕτω δὴ καὶ τὰ μὲν δίκαια πράττοντες δίκαιοι γινόμεθα,
τὰ δὲ σώφρονα σώφρονες, τὰ δ' ἀνδρεῖα ἀνδρεῖοι.

Άλλα επιχειρήματα για τη σχέση ηθικής αρετής και ηθικής πράξης

Το παράδειγμα των νομοθετών: Η συμβολή τους στην πολιτική αγωγή των πολιτών με τον εθισμό

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν· οἱ γὰρ νομοθέται τοὺς πολίτας ἐθίζοντες ποιοῦσιν ἀγαθοὺς, καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομοθέτου τοῦτ' ἐστίν, ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν ἀμαρτάνουσιν, καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης.

Οἱ λόγοι καὶ ἡ ποιότητα τοῦ εθισμοῦ καθορίζουν τὴν ἐπικτητὴ ιδιότητα

Ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται, ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ κιθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί. Ἀνάλογον δὲ καὶ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί.

Απαραίτητος ὁ δάσκαλος για τὴν ὑπόδειξη τοῦ ὀρθοῦ εθισμοῦ

Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Σε ὅλες τὶς περιστάσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς μας διαπιστώνεται ἡ σημασία τῆς θικῆς πράξης για τὴν ἀπόκτηση τῆς ηθικῆς αρετῆς.

Παραδείγματα που ἐπιβεβαιώνουν ὅτι οἱ ἐνέργειες ἀσκήσεως / ο εθισμός ὀδηγοῦν στη διαμόρφωση τῶν μόνιμων στοιχείων τοῦ χαρακτήρα

Οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει· πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι οἱ δὲ ἄδικοι, πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ ἐθιζόμενοι φοβεῖσθαι ἢ θαρρεῖν οἱ μὲν ἀνδρεῖοι οἱ δὲ δειλοί. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς· οἱ μὲν γὰρ σώφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται, οἱ δ' ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι, οἱ μὲν ἐκ τοῦ οὕτως ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφονται, οἱ δὲ ἐκ τοῦ οὕτως.

Οἱ ἔξεις προκύπτουν ἀπὸ

Καὶ ἐνὶ δὴ λόγῳ ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἔξεις γίνονται. Διὸ δεῖ

τον εθισμό

τὰς ἐνεργείας ποιάς ἀποδιδόναι· κατὰ γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἕξεις.

Ἡ παιδαγωγικὴ ἀξία τοῦ εθισμοῦ

Οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθύς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ πάμπολυ, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Ἡ πραγμάτωση τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς συνεπάγεται εὐχαρίστηση γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

Τα συναισθήματα τῆς ἡδονῆς ἢ τῆς λύπης ἀπὸ τῆς πράξεως μᾶς ἀποδεικνύουν τὴν διαμόρφωση ἕξεων - Παραδείγματα

Σημεῖον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι τῶν ἕξεων τὴν ἐπιγινόμενην ἡδονὴν ἢ λύπην τοῖς ἔργοις· ὁ μὲν γὰρ ἀπεχόμενος τῶν σωματικῶν ἡδονῶν καὶ αὐτῷ τούτῳ χαίρων σώφρων, ὁ δ' ἀχθόμενος ἀκόλαστος, καὶ ὁ μὲν ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ χαίρων ἢ μὴ λυπούμενός γε ἀνδρεῖος, ὁ δὲ λυπούμενος δειλός.

Συσχετισμὸς τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς μετὰ τὰ συναισθήματα – Συμπέρασμα.

Περὶ ἡδονᾶς γὰρ καὶ λύπης ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ· διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν, διὰ δὲ τὴν λύπην τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα.

Ὁ ρόλος τῆς ἀγωγῆς στὴν διαμόρφωση τῶν μόνιμων στοιχείων τοῦ χαρακτήρα μᾶς.

Διὸ δεῖ ἤχθαι πως εὐθύς ἐκ νέων, ὡς ὁ Πλάτων φησὶν, ὥστε χαίρειν τε καὶ λυπεῖσθαι οἷς δεῖ· ἡ γὰρ ὀρθὴ παιδεία αὕτη ἐστίν.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

Ἡ ἀρετὴ καθιστὰ τὸν ἄνθρωπο ἰκανὸν νὰ ἐκτελέσει τὸ προορισμένο γι' αὐτὸν ἔργο.

Ἡ ἀρετὴ γενικά ὡς ἰδιότητα ποὺ καθιστὰ

Δεῖ δὲ μὴ μόνον οὕτως εἰπεῖν, ὅτι ἕξις, ἀλλὰ καὶ ποία τις. Ῥητέον οὖν ὅτι πᾶσα ἀρετὴ, οὔ ἂν ἦ ἀρετὴ, αὐτὸ τε εὖ ἔχον ἀποτελεῖ καὶ

τον φορέα της τέλει
και ικανό στην τέλεια
επιτέλεση του έργου του

τὸ ἔργον αὐτοῦ εὖ ἀποδίδωσιν,

Παραδείγματα

οἶον ἢ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ τὸν τε ὀφθαλμὸν σπουδαῖον ποιεῖ καὶ
τὸ ἔργον αὐτοῦ· τῇ γὰρ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετῇ εὖ ὁρῶμεν. Ὁμοίως
ἢ τοῦ ἵππου ἀρετὴ ἵππον τε σπουδαῖον ποιεῖ καὶ ἀγαθὸν δραμεῖν
καὶ ἐνεγκεῖν τὸν ἐπιβάτην καὶ μεῖναι τοὺς πολεμίους.

Ἡ ἀρετὴ στον ἄνθρωπο
εἶναι ἡ ἐξὴ που τον
καθιστᾷ ἀγαθὸ και
ικανὸ να ἐπιτελέσει
το δικῆς του προαιρέσεως
ἔργο του

Εἰ δὴ τοῦτ' ἐπὶ πάντων οὕτως ἔχει, καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀρετὴ εἴη
ἂν ἡ ἕξις ἀφ' ἧς ἀγαθὸς ἄνθρωπος γίνεται καὶ ἀφ' ἧς εὖ τὸ ἑαυτοῦ
ἔργον ἀποδώσει.

Εισάγεται ἐρωτηματικὰ
ἡ διερεύνηση της
εἰδοποιουῦ διαφορᾶς του
ορισμοῦ της ἀρετῆς

Πῶς δὲ τοῦτ' ἔσται, ... ὧδ' ἔσται φανερόν, ἐὰν θεωρήσωμεν ποία
τίς ἐστὶν ἡ φύσις αὐτῆς.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

Ἡ ἀρετὴ βρίσκεται στη μεσότητα. Προσδιορισμὸς της ἐννοιας της μεσότητος.

Τα κριτήρια διαιρέσεως
των πραγμάτων

Ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἔστι λαβεῖν τὸ μὲν πλεῖον τὸ δ'
ἕλαττον τὸ δ' ἴσον, καὶ ταῦτα ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἢ πρὸς ἡμᾶς...

Τα κριτήρια προσδιορισμού της έννοιας «μεσότητα».

Αντικειμενικά κριτήρια: «κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα»

Υποκειμενικά κριτήρια: «πρὸς ἡμᾶς»

Λέγω δὲ τοῦ μὲν πράγματος μέσον τὸ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἐστὶν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν, πρὸς ἡμᾶς δὲ ὃ μῆτε πλεονάζει μῆτε ἐλλείπει· τοῦτο δ' οὐχ ἓν, οὐδὲ ταύτὸν πᾶσιν.

Παραδείγματα που συμβάλλουν στην κατανόηση του αντικειμενικού και του υποκειμενικού μέσου.

Οἷον εἰ τὰ δέκα πολλὰ τὰ δὲ δύο ὀλίγα, τὰ ἕξ μέσα λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα· ἴσῳ γὰρ ὑπερέχει τε καὶ ὑπερέχεται· τοῦτο δὲ μέσον ἐστὶ κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. Τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐχ οὕτω ληπτέον· οὐ γὰρ εἴ τῳ δέκα μναῖ φαγεῖν πολὺ δύο δὲ ὀλίγον, ὁ ἀλείπτῃς ἕξ μναῖς προστάξει· ἐστὶ γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῷ ληψομένῳ ἢ ὀλίγον· Μίλωνι μὲν γὰρ ὀλίγον, τῷ δὲ ἀρχομένῳ τῶν γυμνασίων πολὺ. Ὅμοίως ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης.

Ἡ ἐπιλογή και η ἐπιδίωξη κάθε ἐιδικού εἶναι ἡ «υποκειμενική» μεσότητα

Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν μὲν καὶ τὴν ἔλλειψιν φεύγει, τὸ δὲ μέσον ζητεῖ καὶ τοῦθ' αἰρεῖται, μέσον δὲ οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς.

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

Ὅπως ἡ τέχνη, ἐταὶ καὶ ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ στοχεύει στο μέσον.

1^η προκείμενη: Ἄν ἡ τέχνη στοχεύει στο μέσον, τὸ ὁποῖο διαφυλάσσει τὴν τελειότητα τῶν ἔργων

Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη οὕτω τὸ ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ μέσον βλέπουσα καὶ εἰς τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα (ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις ὅτι οὐτ' ἀφελεῖν ἔστιν οὔτε προσθεῖναι, ὡς τῆς μὲν ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως φθειρούσης τὸ εὖ, τῆς δὲ μεσότητος σωζούσης, οἱ δ' ἀγαθοὶ τεχνῖται, ὡς λέγομεν, πρὸς τοῦτο βλέποντες ἐργάζονται),

2^η προκείμενη: αν η αρετή
υπερέχει από κάθε τέχνη
Συμπέρασμα: Η αρετή
ενδεχομένως στοχεύει
στο μέσον

ἡ δ' ἀρετὴ πάσης τέχνης ἀκριβεστέρα καὶ ἀμείνων ἐστὶν ὥσπερ καὶ
ἡ φύσις, τοῦ μέσου ἂν εἴη στοχαστικὴ.

Η μεσότητα αφορά την
ἠθικὴ ἀρετὴ, ὄχι τὴ
διανοητικὴ

Λέγω δὲ τὴν ἠθικὴν· αὕτη γὰρ ἐστὶ περὶ πάθη καὶ πράξεις, ἐν δὲ
τούτοις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον.

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

Σημαντικὲς διευκρινήσεις για τὸ περιεχόμενο τῆς ἐννοίας μεσότητας.

Η υπερβολή, ἡ ἔλλειψη
καὶ τὸ μέσον εφαρμόζουν
καὶ στα συναισθήματα.
Παραδείγματα

Οἶον καὶ φοβηθῆναι καὶ θαρρῆσαι καὶ ἐπιθυμῆσαι καὶ ὀργισθῆναι
καὶ ἐλεῆσαι καὶ ὄλως ἠσθῆναι καὶ λυπηθῆναι ἔστι καὶ μᾶλλον καὶ
ἦπτον, καὶ ἀμφοτέρω οὐκ εὖ·

Τὸ πρέπον / δέον ὀρίζει
τὸ μέσον τῶν συναισθημάτων
καὶ μέσον εἶναι τὸ γνῶρισμα
τῆς ἀρετῆς

τὸ δ' ὅτε δεῖ καὶ ἐφ' οἷς καὶ πρὸς οὓς καὶ οὐ ἔνεκα καὶ ὡς δεῖ,
μέσον τε καὶ ἄριστον, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς.

Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ για
τις πράξεις

Ὅμοιος δὲ καὶ περὶ τὰς πράξεις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ
μέσον.

Ανεπιθύμητες οἱ ἀκρότητες
στα πάθη καὶ στις πράξεις,
ἐπιθυμητὴ ἡ μεσότητα

Ἡ δ' ἀρετὴ περὶ πάθη καὶ πράξεις ἐστὶν, ἐν οἷς ἡ μὲν ὑπερβολὴ
ἀμαρτάνεται καὶ φέγεται καὶ ἡ ἔλλειψις, τὸ δὲ μέσον ἐπαινέεται καὶ
κατορθοῦται· ταῦτα δ' ἄμφω τῆς ἀρετῆς.

Συμπέρασμα: ἡ ἀρετὴ

Μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, στοχαστικὴ γε

είναι ένα είδος μεσότητας.

ούσα τοῦ μέσου.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

Ορισμός της αρετής.

Το κακό και το λάθος γίνονται
με πολλούς τρόπους·
το ηθικό και ορθό με έναν

Ἔτι τὸ μὲν ἀμαρτάνειν πολλαχῶς ἔστιν (τὸ γὰρ κακὸν τοῦ ἀπείρου, ὡς οἱ Πυθαγόρειοι εἴκαζον, τὸ δ' ἀγαθὸν τοῦ πεπερασμένου), τὸ δὲ κατορθοῦν μοναχῶς (διὸ καὶ τὸ μὲν ῥάδιον τὸ δὲ χαλεπὸν, ῥάδιον μὲν τὸ ἀποτυχεῖν τοῦ σκοποῦ, χαλεπὸν δὲ τὸ ἐπιτυχεῖν)· καὶ διὰ ταῦτ' οὔν τῆς μὲν κακίας ἢ ὑπερβολῆ καὶ ἢ ἔλλειψις, τῆς δ' ἀρετῆς ἢ μεσότης· ἔσθλοι μὲν γὰρ ἀπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί.

Ο πλήρης ορισμός της αρετής

Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὔσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ καὶ ὧ ἂν ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν. Μεσότης δὲ δύο κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν τῆς δὲ κατ' ἔλλειψιν· καὶ ἔτι τῶ τὰς μὲν ἐλλείπειν τὰς δ' ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος ἔν τε τοῖς πάθεσι καὶ ἐν ταῖς πράξεσι, τὴν δ' ἀρετὴν τὸ μέσον καὶ εὐρίσκειν καὶ αἰρεῖσθαι.